

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครอบครัวบุคคลออทิสติก จังหวัดสกลนคร ภายใต้บริบทมูลนิธิออทิสติกแห่งประเทศไทย

Guidelines for Developing the Participation of Families of Autistic Persons in Sakon Nakhon Province under the Context of the Autism Foundation of Thailand

วรรณภัทร สุขประเสริฐ¹

วันรับ: 29 กรกฎาคม 2568 วันแก้ไข: 8 สิงหาคม 2568 ยอมรับ: 8 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบุคคลออทิสติก จังหวัดสกลนคร และ 2) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครอบครัวบุคคลออทิสติก ภายใต้บริบทของมูลนิธิออทิสติกไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ปกครองและผู้บริหารจำนวน 20 คน ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมระหว่างมูลนิธิออทิสติกไทยกับชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติกระดับจังหวัดสกลนคร ดังนี้

1) ปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบุคคลออทิสติก จังหวัดสกลนคร พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) ขาดความรู้ความเข้าใจ (2) ภาระงานและภาระครอบครัว (3) ขาดแรงสนับสนุนจากภายนอก (4) ทักษะและการยอมรับ และสุดท้าย (5) ขาดกลไกการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

2) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบุคคลออทิสติก จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ (1) การให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพ (2) การสร้างเครือข่ายและกลุ่มสนับสนุน (3) การสนับสนุนด้านอาชีพและเศรษฐกิจ (4) การสร้างเวทีสื่อสารระหว่างหน่วยงาน และสุดท้าย (5) การเสริมแรงจิตใจเชิงบวก

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลออทิสติกอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้จริง ต้องอาศัยการสนับสนุนจากภายนอก โดยเฉพาะด้านความรู้ แรงจูงใจ และทรัพยากรในระดับท้องถิ่น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของครอบครัว, บุคคลออทิสติก, มูลนิธิออทิสติกไทย, วิสาหกิจเพื่อสังคม

¹ นักศึกษาปริญญาโท, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง, วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต (ผู้ประพันธ์บทความ)

Abstract

This qualitative research aimed to (1) explore the problems and obstacles of family participation among parents of autistic persons in Sakon Nakhon Province and (2) identify guidelines for enhancing their participation within the context of the Autism Foundation of Thailand. In-depth interviews were conducted with 20 key informants, including parents and organizational executives. From the research results, the problems and obstacles in the participation between the Thai Autistic Foundation and the Sakon Nakhon Provincial Autistic Parents Association can be summarized as follows:

1) Problems and obstacles in the participation of autistic parents in Sakon Nakhon Province. There were 5 major problems and obstacles: (1) Lack of knowledge and understanding (2) Work and family burdens (3) Lack of external support (4) Attitude and acceptance and finally (5) Lack of effective coordination mechanisms.

2) Guidelines for developing the participation of parents of autistic persons in Sakon Nakhon Province. The results of the study found important development guidelines as follows: (1) Providing knowledge and developing potential (2) Creating networks and support groups (3) Supporting careers and the economy (4) Creating a communication platform between agencies and finally (5) Enhancing positive motivation.

The research findings reflect that family involvement is a key factor contributing to the sustainable improvement of the quality of life of individuals with autism. However, such involvement can only be effectively realized with external support, particularly in terms of knowledge, motivation, and local-level resources.

Keywords: Family participation, autistic persons, Autism Foundation of Thailand, social enterprise

1. บทนำ

ปัญหาออทิสติกเป็นปัญหาทางพัฒนาการที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของบุคคล ครอบครัว และสังคมโดยรวม องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้วันที่ 2 เมษายนของทุกปีเป็นวันตระหนักรู้ออทิสติกโลก เพื่อกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนตระหนักและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของบุคคลออทิสติกในประเทศไทย มูลนิธิออทิสติกไทยได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อสนับสนุนให้บุคคลออทิสติกสามารถพึ่งพาตนเอง มีอาชีพและรายได้ผ่านกลไกวิชาชีพเพื่อสังคม โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของครอบครัวเป็นแกนกลางในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ชูศักดิ์ จันทยานนท์, 2566)

มูลนิธิออทิสติกไทย เป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่ตระหนักรู้ถึงสภาพปัญหาความรุนแรงของผู้ป่วยออทิสติก มูลนิธิออทิสติกไทย จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2549 เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ เป็นองค์กรนิติบุคคลเอกชนที่ดำเนินงานมุ่งเน้นด้านส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคคลออทิสติก โดยมีเป้าหมายหลักคือเป็นหน่วยในการที่จะพัฒนาชุดความรู้เรื่องของออทิสติกไปสู่ครอบครัวและชุมชน สนับสนุนให้บุคคลในกลุ่มเป้าหมายสามารถดำเนินชีวิตอิสระในสังคมได้ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยั่งยืนในอาชีพและรายได้ของบุคคลออทิสติก

ภายใต้บริบทมูลนิธิออทิสติกแห่งประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาจะทำให้ทราบถึง สภาพทั่วไปของครอบครัวบุคคลออทิสติก ตลอดจนรับทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมกับมูลนิธิออทิสติกไทย เพื่อยกระดับพัฒนาบุคคลออทิสติกให้มีศักยภาพอย่างก้าวกระโดด สร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา เตรียมความพร้อมเข้าสู่การประกอบอาชีพและการจ้างงาน เพื่อให้ผู้ปกครองและบุคคลออทิสติกสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเองและเป็นที่ยอมรับในสังคม

มูลนิธิออทิสติกแห่งประเทศไทย ได้เล็งเห็นว่าจังหวัดสกลนคร เป็นภาคที่มีสถิติความยากจนมากที่สุด อ้างอิงจากงานวิจัย “โครงการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำจังหวัดสกลนคร” ในปี 2563 (มาลี ศรีพรหม, 2563) เน้นการค้นหาสอบถามข้อมูลจาก TPMAP เป็นหลัก ซึ่งเก็บข้อมูลครัวเรือนได้ 9,883 ครัวเรือนจาก 10,690 ครัวเรือน (92.45%) นำเข้าระบบฐานข้อมูลครัวเรือน ยากจนระดับ พื้นที่ (Practical Poverty Platform-PPP Connex) ความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้คือ จากจำนวนประชากรทั้งหมดของจังหวัดสกลนคร จำนวน 1,141,135 คน เป็นผู้พิการที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสกลนคร มีจำนวนทั้งสิ้น 39,550 คน แบ่งเป็นเพศชาย 21,468 คน เพศหญิงจำนวน 18,082 คน และจากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ. 2565 พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเส้นความยากจน 2,684 บาท/คน/เดือน (สำนักงานสถิติจังหวัดสกลนคร, 2567) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครอบครัวบุคคลออทิสติกจังหวัดสกลนครภายใต้บริบทของมูลนิธิออทิสติกไทย

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบุคคลออทิสติกจังหวัดสกลนคร ภายใต้บริบทมูลนิธิออทิสติกแห่งประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาจะทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไปของครอบครัวบุคคลออทิสติก ตลอดจนรับทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมกับมูลนิธิออทิสติกไทย เพื่อยกระดับพัฒนาบุคคลออทิสติกให้มีศักยภาพอย่างก้าวกระโดด สร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา เตรียมความพร้อมเข้าสู่การประกอบอาชีพและการจ้างงาน เพื่อให้ผู้ปกครองและบุคคลออทิสติกสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเองและเป็นที่ยอมรับในสังคม

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบุคคลออทิสติกจังหวัดสกลนคร ภายใต้บริบทของมูลนิธิออทิสติกไทย
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบุคคลออทิสติกจังหวัดสกลนคร ภายใต้บริบทของมูลนิธิออทิสติกไทย

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้ มุ่งเน้นศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการ และแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบุคคลออทิสติก รวมถึงการศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบุคคลออทิสติก

3.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวนทั้งสิ้น 20 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มผู้ปกครองครอบครัวบุคคลออทิสติก ที่เป็นสมาชิกชมรมผู้ปกครองออทิสติกจังหวัดสกลนคร
- 2) กลุ่มผู้บริหารและบุคลากร ของมูลนิธิออทิสติกแห่งประเทศไทย

โดยทั้ง 2 กลุ่มนี้ ต้องมีความยินดีในการให้สัมภาษณ์ เปิดเผยความคิดเห็น และข้อมูลโดยสมัครใจและอย่างเต็มที่

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยดำเนินการในเขตพื้นที่ จังหวัดสกลนคร โดยเฉพาะพื้นที่โดยรอบของชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติกจังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ในการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามจริงเพื่อสังเกตสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลจากแหล่งที่เกี่ยวข้องโดยตรง

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษานี้ ผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2567 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2568 โดยประกอบด้วยช่วงการวางแผน การเก็บข้อมูลภาคสนาม การถอดบทสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล และการจัดทำรายงานการศึกษาระดับสมบูรณ์

สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) นั้น มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยกระบวนการและวิธีการวิเคราะห์ อันจะได้ดำเนินการกระบวนการตามแนวทางการวิจัย

เชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (Major Themes) หรือแบบแผนหลัก (Major Pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major Themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-Themes) และหัวข้อย่อย (Categories) อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการใช้กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเคร่งและแม่นยำ (Rigor) เพื่อให้กระบวนการวิจัยครั้งนี้ มีความเข้มข้น (Intensive Process) มากยิ่งขึ้น

4. ทบทวนวรรณกรรม

มูลนิธิอิธิสติกไทย ได้ทำการก่อตั้งเป็นองค์กรนิติบุคคล จากกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2548 และได้รับการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 และได้ผ่านการประเมินมาตรฐานองค์กรด้านคนพิการในระดับดีมาก ตั้งแต่พ.ศ. 2552-2566 จากกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (มูลนิธิอิธิสติกไทย, 2566)

4.1 ความสำคัญของมูลนิธิอิธิสติกไทย

มูลนิธิอิธิสติกไทย เป็นองค์กรที่มุ่งช่วยเหลือบุคคลออทิสติกและบุคคลที่บกพร่องทางพัฒนาการหรือการเรียนรู้ในสังคม บนฐานการจัดการความรู้ การพัฒนานวัตกรรมต้นแบบและความร่วมมืออย่างบูรณาการ และมีค่านิยมองค์กรที่สำคัญคือ “เชื่อมั่นในศักยภาพ และสนับสนุนการเข้าถึงสิทธิอย่างเป็นจริง” ยอมรับในความหลากหลายและแตกต่าง เชื่อมั่นในศักยภาพในบุคคลออทิสติก บุคคลที่บกพร่องทางพัฒนาการหรือการเรียนรู้และพลังความร่วมมือของครอบครัวและการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลออทิสติก เข้าถึงสิทธิและบริการตามที่กฎหมายกำหนดด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจ สนับสนุนให้มีรายได้ มีอาชีพที่มั่นคง สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องรอรับเงินบริจาค (มูลนิธิอิธิสติกไทย, 2566)

มูลนิธิอิธิสติกไทย เป็นองค์กรที่ทำงานร่วมกันทั้งบุคคลออทิสติกและบุคคลทั่วไป ที่มุ่งเน้นด้านส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคคลออทิสติก อีกทั้งด้านธุรกิจที่เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งภายในองค์กรก็จะมีทั้งบุคลากรที่เป็นบุคคลทั่วไปและบุคคลออทิสติก ดังนั้น จึงมีข้อจำกัดในการทำงานในด้าน ๆ แตกต่างกันไป ผู้วิจัยได้จำแนกออกตามลักษณะส่วนบุคคล ดังนี้

บุคคลออทิสติก จะมีข้อจำกัดในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้าใจและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีการแสดงท่าทางแตกต่างจากคนทั่วไป เช่น บางคนใช้คำพูดในการสื่อสารไม่ได้เมื่อถึงเวลาที่พวกเขาต้องการ ทำให้ผู้อื่นประสบปัญหาในการทำความเข้าใจ อาจจะเพิกเฉยกับสิ่งที่คนอื่นต้องการสื่อสารหรือบางคนที่มีภาวะออทิสซึมจะแสดงอาการที่มีความสุขในช่วงเวลาหนึ่ง หลังจากนั้นก็แสดงอาการเสียใจและโมโหได้หรือแสดงอาการเกรี้ยวกราด หรือบางคนไม่สามารถที่จะทำอะไรต่อเนื่องได้เป็นระยะเวลานาน ส่งผลต่อการกำหนดเวลาในการทำงานก็เป็นได้ ซึ่งพฤติกรรมที่พวกเขาแสดงออกมานั้นอาจส่งผลในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ในบางเวลา

สำหรับบุคคลทั่วไป ทางมูลนิธิฯ ได้เปิดโอกาสให้กับทุกคนได้ทำงาน ซึ่งในส่วนการดำเนินงานของวิสาหกิจเพื่อสังคม ด้านการบริหารจัดการ เช่น การเงิน การบัญชี เป็นต้น ต้องการบุคคลที่มีทักษะความชำนาญในการบริหารจัดการ ซึ่งการเงิน การบัญชี ในรูปแบบของวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้น ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ

และมีทักษะอยู่จำนวนมาก ทำให้องค์กรยังคงประสบปัญหาด้านนี้อยู่เรื่อยมา ส่งผลให้การดำเนินงานได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ

โดยที่ผ่านมา มูลนิธิอหิสติกไทยมีความมุ่งมั่นพัฒนาศักยภาพบุคคลอหิสติกอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งได้จัดอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจ ปรับมุมมองและทัศนคติที่ถูกต้องให้กับผู้ปกครองและครอบครัว ส่งเสริมให้เกิดการยอมรับความสามารถทางทักษะอาชีพ และความแตกต่างของบุคคลอหิสติก

อย่างไรก็ดี บุคคลอหิสติก ตลอดจนผู้ปกครองของบุคคลอหิสติกมีความสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง และครอบครัวอย่างยั่งยืน เพื่อลดการพึ่งพาเงินบริจาค ทางมูลนิธิฯ จึงมีเจตนารมณ์ส่งเสริมให้มีทักษะอาชีพ (Up-Skill) ในการทำธุรกิจเพื่อสังคม โดยใช้กลไกการบริหารจัดการทางธุรกิจมาเป็นเครื่องมือ ได้แก่ ทักษะด้านพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของตลาด ทักษะการออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการ ทักษะการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ทักษะการขายและการตลาด ทักษะด้านบัญชีการเงิน รวมทั้งทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายใหม่ ๆ เป็นต้น เพื่อยกระดับทักษะจากการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่าย เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มอาชีพ ไปจนถึงการดำเนินการเป็นธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise: SE) ในที่สุด

4.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Participation)

จากการศึกษาความหมายของการมีส่วนร่วม มีผู้วิจัยหลาย ๆ คน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

พจนานุกรมอังกฤษฉบับ Oxford (Oxford English Dictionary: OED) ได้ให้คำนิยาม คำว่า “การมีส่วนร่วม (Participation)” ไว้ว่า “เป็นการมีส่วนร่วมกับผู้อื่น กระทำบางอย่างบางเรื่อง” หากอธิบายความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ในทางวิชาการจะหมายถึงความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ ความรู้สึก นึกคิดของแต่ละคนที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม เป็นแรงกระตุ้นที่ช่วยทำให้เกิดความสำเร็จ เกิดความรับผิดชอบต่อกิจกรรมร่วมกันด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) หรือเข้าไปช่วยเหลือ (Contribution) และมีความรับผิดชอบต่อ (Responsibility) ซึ่งจะเกิดขึ้นทุกระดับของสายบังคับบัญชา ใน 3 ลักษณะ คือ มีการช่วยเหลือ มีการให้อำนาจ และมีขอบเขตภาระงาน

อรพินทร์ สฟโชคชัย (2538 อ้างถึงใน วนิดา รุ่งโยธิน, 2561, น.13) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาของรัฐหรือกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ประชาชนสมัครใจเข้าร่วม ทุกคนร่วมรับผลประโยชน์และร่วมลงทุนลงแรงด้วย จึงนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมตามความหมายที่เป็นธรรม

Reeder (1971 อ้างถึงใน วนิดา รุ่งโยธิน, 2561, น. 13) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่เปิดโอกาสให้ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อตัวของผู้มีส่วนร่วมเอง ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การค้นหาปัญหา การตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการรับผิดชอบต่าง ๆ

Cohen and Uphoff (1977, pp. 7-9 อ้างถึงใน สุรวดี กลิ่นอุบล, 2562, น. 10) ผู้ริเริ่มทฤษฎีการมีส่วนร่วม ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ การที่ผู้มีส่วนร่วมต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการ 4 กระบวนการ คือ

1) มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ หมายถึง การที่มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการดำเนินการ โดยมี การอธิบายถึงปัญหาและความต้องการ มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เพื่อกำหนดทางเลือก และการ ตัดสินใจว่าจะทำกิจกรรมใดๆ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังครอบคลุมไปถึงการตัดสินใจในระหว่าง การดำเนินงานด้วย

2) มีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน หมายถึง การที่มีส่วนร่วมในทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งในด้านของ การเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และรวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงานต่าง ๆ ด้วย

3) มีส่วนร่วมในการแบ่งผลประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมประเภทนี้มีสองนัย คือ เป็นทั้งการร่วม รับประโยชน์และร่วมรับผลสืบเนื่องในทางลบจากการดำเนินงาน ผลประโยชน์ที่ได้รับ ได้แก่ ด้านรายได้ทรัพย์สิน ด้าน สังคม และด้านประโยชน์ส่วนบุคคล

4) มีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ หมายถึง การที่เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมิน ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ในลักษณะของการ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามผลนั้น นับเป็นกระบวนการที่ใช้ใน การแก้ไขปัญหา เพื่อสนองความต้องการของตนและชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งจะช่วยให้มีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็น เจ้าขององค์กรมากขึ้น การดำเนินขององค์กรราบรื่น ได้รับความร่วมมือมากขึ้น และให้ประโยชน์แก่ผู้มีส่วนร่วมน มากขึ้นและมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนามากขึ้น ตลอดจนช่วยพัฒนาขีดความสามารถได้มากขึ้น (สุธาวิ กลิ่นอุบล, 2562, น. 13)

Ramos and Fletcher (1982 อ้างถึงใน สุธาวิ กลิ่นอุบล, 2562, น. 13) กล่าวถึง ความสำคัญของการมี ส่วนร่วมไว้ว่าเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจของรัฐบาล เพิ่มความรับผิดชอบ ความสามารถในการตรวจสอบได้ของรัฐ ช่วยในการสร้างแผนต่าง ๆ ที่ดีกว่าเดิม เพิ่มความสำเร็จในการปฏิบัติงาน และสร้างการสนับสนุนให้แก่หน่วยงาน วางแผนงาน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, น. 28 อ้างถึงใน สุธาวิ กลิ่นอุบล, 2562, น. 13) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า มี ความสำคัญในเชิงการพัฒนา เนื่องจากการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) ทำให้เกิดความสนใจและมีความรับผิดชอบร่วมกันของบุคคลซึ่งเห็นพ้องต้องกัน
- 2) ทำให้เห็นภาพรวมร่วมกัน ต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ให้เกิดการผลักดันร่วมกัน วางแผนและลงมือ กระทำร่วมกัน
- 3) ทำให้มีการตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน

ในบริบทประเทศไทย มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องงานของศุภลักษณ์ สืบคำ (2564) ระบุว่า ครอบครัวของบุคคล ออทิสติกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่อยู่ในระดับรายได้ต่ำ มีภาระในการดูแลสมาชิกในครอบครัวหลาย ด้าน และต้องการความรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเลี้ยงดู การศึกษาพิเศษ และสิทธิทางกฎหมาย และการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิและการศึกษาพิเศษ ด้านนโยบายมูลนิธิออทิสติกไทยได้พัฒนาโมเดลวิสาหกิจ เพื่อสังคม ส่งเสริมครอบครัวให้ร่วมออกแบบกิจกรรมฝึกอาชีพแก่บุคคลออทิสติก (ชูศักดิ์ จันทยานนท์, 2566) แต่ยังคงมีข้อจำกัดเรื่องแรงจูงใจและทรัพยากรในระดับชุมชน (วรัท จันทยานนท์, 2560)

ในประเด็นการมีส่วนร่วมของครอบครัวในบริบทของบุคคลออทิสติก พบว่า การมีส่วนร่วมของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ด้านพฤติกรรม การเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะชีวิตของบุคคลออทิสติกอย่างมีนัยสำคัญ (Turnbull, Turnbull, Erwin, & Soodak, 2006) ทั้งนี้ ครอบครัวมีบทบาทในการสนับสนุนด้านอารมณ์ การให้กำลังใจ และการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของบุตรหลาน (Dunst, Trivette, & Deal, 1988) จากความสำคัญของการมีส่วนร่วม พบว่า ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนั้น ถ้าบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จะมีผลตอบสนองหรือสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง เพราะผู้มีส่วนร่วมจะทราบถึงปัญหาและความต้องการ จะมีผลนำไปสู่การปฏิบัติที่มีคุณภาพ การมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินกิจกรรมกลุ่มหรือในองค์กรต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen และ Uphoff (1977) ซึ่งแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล เป็นกรอบการวิเคราะห์ที่เหมาะสมกับการศึกษานี้ เนื่องจากครอบคลุมมิติบทบาทที่หลากหลายของครอบครัวในทุกช่วงของกระบวนการมีส่วนร่วมการศึกษาที่อาศัยการทบทวนวรรณกรรมด้านการมีส่วนร่วมของครอบครัวในบริบทของบุคคลออทิสติก โดยพบว่า การมีส่วนร่วมของครอบครัวมีผลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะชีวิตของบุคคลออทิสติกอย่างมีนัยสำคัญ (Turnbull et al., 2006) ครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านสนับสนุนทางอารมณ์ การจัดสิ่งแวดล้อม และการให้กำลังใจ (Dunst et al., 1988)

นอกจากนี้ แนวทางของมูลนิธิออทิสติกไทยได้พยายามสร้างโมเดลวิสาหกิจเพื่อสังคมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพให้บุคคลออทิสติกมีรายได้ (ชูศักดิ์ จันทยานนท์, 2566) โดยส่งเสริมให้ครอบครัวมีส่วนร่วมตั้งแต่การออกแบบกิจกรรม การฝึกทักษะ จนถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดในด้านแรงจูงใจ ความเข้าใจ และทรัพยากรในระดับพื้นที่ (วรวิทย์ จันทยานนท์, 2560)

5. ผลการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบุคคลออทิสติก จังหวัดสกลนคร ภายใต้บริบทของมูลนิธิออทิสติกไทย และ (2) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบุคคลออทิสติก ในการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ปกครองและผู้บริหารที่เกี่ยวข้องจำนวน 20 ราย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก

จากผลการวิจัย สามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมระหว่างมูลนิธิออทิสติกไทยกับชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติกจังหวัดสกลนคร ดังนี้

5.1 ปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบุคคลออทิสติก จังหวัดสกลนคร พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1) ขาดความรู้ความเข้าใจ

ผู้ปกครองบางรายมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับอาการออทิสติกและแนวทางการดูแลไม่เพียงพอ ส่งผลต่อการตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมในกิจกรรมพัฒนาบุคคลออทิสติก ผู้ปกครองบุคคลออทิสติกนั้นจะต้องเปิดใจ และใส่ใจในการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของบุคคลออทิสติกให้มากขึ้นไม่เพียงแต่เป็นผู้ดูแล แต่ยังต้องเป็นครูให้กับบุคคลออทิสติกอีกด้วย ต้องเปิดใจเข้ามาเป็นสมาชิกในชมรม และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทางชมรมจัดให้ เพื่อนำองค์ความรู้ต่างๆ กลับไปพัฒนาบุคคลออทิสติก เพื่อให้บุคคลออทิสติกสามารถพึ่งพาตัวเอง และอยู่

ร่วมกับผู้อื่นได้ เตรียมความพร้อมในการทำงานและการประกอบอาชีพ สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเอง และเป็นที่ยอมรับในสังคม

2) ภาระงานและภาระครอบครัว

หลายครอบครัวมีข้อจำกัดด้านเวลาและแรงงาน เนื่องจากต้องแบ่งเวลาระหว่างการดูแลสมาชิกในครอบครัวกับการประกอบอาชีพ ส่งผลให้การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ลดลง

อาการของบุคคลออทิสติก ที่อยู่ในความดูแลของผู้ปกครอง ไม่สามารถคาดเดาได้ว่า จะเกิดอาการเปลี่ยนแปลงขึ้นเวลาไหน การติดต่อประสานไปยังบุคคลองค์กรหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นข้อจำกัดเรื่องเวลาที่ไม่ตรงกันหรือผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเวลาที่สำคัญสำหรับชีวิตคือการทำการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพ ฉะนั้นจึงให้ความสำคัญกับเวลาในการสร้างผลผลิตเพื่อการดำรงชีวิต เวลาที่มีการจัดการอบรมเพื่อให้ความรู้ ก็ไม่สามารถที่จะเข้าร่วมได้ ทำให้เสียโอกาสในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลออทิสติก

3) ขาดแรงสนับสนุนจากภายนอก

ทั้งในระดับชุมชนและหน่วยงานรัฐยังไม่มีระบบสนับสนุนที่ต่อเนื่องหรือครอบคลุม ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกโดดเดี่ยว และไม่เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจนจากการมีส่วนร่วม มีบุคคลออทิสติกหลายครอบครัว ที่เข้าไม่ถึงสิทธิ์พึงได้ ตามที่ภาครัฐจัดสรรให้ ซึ่งมีหลายสาเหตุ เรื่องการศึกษาเป็นข้อหนึ่งที่สำคัญมาก เนื่องจากข้อมูลต่างๆของหน่วยงานราชการที่เป็นข้อกฎหมาย ผู้ปกครองที่มีการศึกษาน้อย ไม่เข้าใจและเข้าถึงยาก ยิ่งการสื่อสารทุกวันนี้อยู่ในรูปแบบออนไลน์เป็นส่วนมาก ยิ่งทำให้ผู้ปกครองทางไกลข้อมูลมากขึ้น ข้อจำกัดทั้งหมดไม่ว่าเรื่อง ความรู้ เวลา และระดับเศรษฐกิจของครอบครัว ล้วนมีผลเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ทำให้เข้าไม่ถึงข้อมูลและการบริการต่าง ๆ

4)ทัศนคติและการยอมรับ

บางครอบครัวมีทัศนคติลบหรือยังไม่ยอมรับความพิการของบุตรอย่างแท้จริง ส่งผลต่อแรงจูงใจในการพัฒนาและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ในสังคมชนบทค่านิยมความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องบาปกรรมเวร ยังฝังรากลึกในจิตวิญญาณของคนในชุมชน การที่ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง มีผู้บกพร่องไม่ว่าจะด้านใดก็ตาม ยังมีความเชื่อว่าเกิดจากความบาป ไม่กล้าที่จะเปิดเผย การมีแนวคิดนี้จะรู้สึกถูกกีดกัน ปฏิเสธ ดำเนินชีวิต รู้สึกว่าตัวเองไม่มีคุณค่า เป็นข้อจำกัดในการดำเนินชีวิต นำไปสู่การลดคุณค่าตัวเอง เป็นอุปสรรคสำคัญในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตัวเอง แล้วการที่จะได้รับสิทธิ์ต่างๆจากภาครัฐ ต้องมีการขึ้นทะเบียนคนพิการ นี่เองเป็นสาเหตุหนึ่ง ที่การช่วยเหลือดูแลไม่ได้อย่างทั่วถึง

5) ขาดกลไกการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

การสื่อสารระหว่างมูลนิธิ ชมรมผู้ปกครอง และครอบครัว ยังมีช่องว่าง ทั้งในเชิงระบบและบุคลากร ทำให้การจัดกิจกรรมหรือโครงการไม่สามารถเข้าถึงผู้ปกครองได้ทั่วถึง โดยในแต่ละภาคที่มูลนิธิออทิสติกแห่งประเทศไทย ได้แบ่งพื้นที่เพื่อการประสานงานไว้นั้น ในทางปฏิบัติ มีบางพื้นที่ เป็นปัญหา อุปสรรคในการเดินทางติดต่อเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม หรือกิจกรรมอื่นๆควรแบ่งพื้นที่ให้เล็กลงเพื่อให้ครอบคลุม เข้าถึงได้สะดวก และรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

5.2 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบุคคลออทิสติก จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบ
แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่

1) การให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพ

ควรมีการจัดอบรม สัมมนา หรือกิจกรรมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับออสติก ทักษะการดูแล และสิทธิที่พึงได้รับ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปกครองอย่างเป็นระบบ

2) การสร้างเครือข่ายและกลุ่มสนับสนุน

การรวมกลุ่มของผู้ปกครองเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างพลังใจ และสร้างความเข้มแข็งในระดับชุมชน เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยลดความรู้สึกละโดดเดี่ยว

3) การสนับสนุนด้านอาชีพและเศรษฐกิจ

การฝึกทักษะอาชีพและสนับสนุนการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม (Social Enterprise) ช่วยให้ครอบครัวมีรายได้มั่นคง และสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้มากขึ้น

4) การสร้างเวทีสื่อสารระหว่างหน่วยงาน

พัฒนา “กลไกกลาง” หรือ “ศูนย์กลางการสื่อสาร” ระหว่างครอบครัว ชุมชน และมูลนิธิ เพื่อให้การประสานงานเป็นระบบมากขึ้น

5) การเสริมแรงจิตใจเชิงบวก

ควรมีระบบการยกย่อง/ให้รางวัลแก่ครอบครัวที่มีความร่วมมือดี เพื่อเป็นแรงจูงใจ และตัวอย่างที่ดีแก่ครอบครัวอื่น ๆ

6 การอภิปรายผล

ปัจจุบันสมาคมผู้ปกครองบุคคลออทิสติก (ไทย) เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการขับเคลื่อนการรณรงค์ในประเทศไทย ได้ร่วมมือกับกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการกับชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติกแต่ละจังหวัดได้จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมทักษะชีวิตบุคคลออทิสติกใน 45 จังหวัด ซึ่งก็ยังมีบุคคลออทิสติกที่ยังขาดโอกาส ให้เกิดการยอมรับและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคมไทยอย่างจริงจัง แนวทางในการปฏิบัติที่จะช่วยอีกทางหนึ่งผู้ปกครองบุคคลออทิสติกนั้นจะต้องเปิดใจและใส่ใจในการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของบุคคลออทิสติกให้มากขึ้นไม่เพียงแต่เป็นผู้ดูแลแต่ยังต้องเป็นครูให้กับบุคคลออทิสติกอีกด้วย ต้องเปิดใจเข้ามาเป็นสมาชิกในชมรม และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทางชมรมจัดให้ เพื่อนำองค์ความรู้นั้น ๆ กลับไปพัฒนาบุคคลออทิสติก เพื่อให้บุคคลออทิสติกสามารถพึ่งพาตัวเอง และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ เตรียมความพร้อมในการทำงานและการประกอบอาชีพ สามารถสร้างงานสร้างอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนเอง และเป็นที่ยอมรับในสังคม

การที่บุคคลเป็นออทิสติก มีอาการหลายระดับ ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ยากที่จะเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะผู้ปกครองที่ส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย ขาดความสามารถที่จะเรียนรู้และเข้าใจในการดูแล ทำให้พัฒนาการได้ช้า และเป็นการสะสมปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันที่บั่นทอนในหลายด้าน ถึงแม้ทางหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่จะช่วยหนุนเสริมในทุกโอกาสที่ทำได้ แต่การตอบรับจากผู้ปกครองยังเป็นปัญหาอุปสรรคลำดับแรก เพราะอารมณ์พฤติกรรมของบุคคลออทิสติก มีหลากหลายอารมณ์ เอาแน่นอนไม่ได้ แต่ละคนถึงแม้จะจัดอยู่ในระดับเดียวกันตามข้อกำหนดทางวิชาการ แต่สิ่งที่แต่ละคนแสดงออกไม่เหมือนกัน จึงไม่สามารถที่จะจัดการให้เป็นระบบแบบเดียวกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยอินทอร ประจิตร และคณะ (2567) กล่าวคือ การปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยมต่อการพัฒนาความสามารถของผู้ปกครองในการปรับพฤติกรรมเด็กออทิสติก ผู้ปกครองเด็กออทิ

สถิติมีการพัฒนาที่เพิ่มขึ้นทั้งด้านการนำความรู้ไปใช้ในการปรับพฤติกรรม ด้านการมีทัศนคติที่ดีต่อการปรับพฤติกรรม ด้านการสร้างแรงจูงใจในการปรับพฤติกรรม และด้านการใช้ทักษะในการปรับพฤติกรรม เมื่อเปรียบเทียบกับ ผู้ปกครองเด็กออทิสติกที่ได้รับการดูแลตามระบบปกติของโรงเรียน

6.1 ปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมระหว่างมูลนิธิออทิสติกไทยกับชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติกระดับจังหวัด ดังนี้

1) การสื่อสารที่ไม่ทั่วถึงระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถทำให้เกิดอุปสรรคในการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะในชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติกระดับจังหวัดที่มีผู้สูงอายุเป็นบุคลากรส่วนใหญ่ และต้องประสานงานกับ มูลนิธิออทิสติกแห่งประเทศไทยที่มีบุคลากรรุ่นใหม่เป็นผู้ส่งสาร

2) ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน ผู้ปกครองที่มีบุคคลในครอบครัวเป็นออทิสติก ส่วนมากมีข้อจำกัด เรื่องสถานะทางเศรษฐกิจ เป็นครอบครัวยากจน ส่วนครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เขาสามารถดูแลตัวเองได้ โครงสร้างที่มูลนิธิออทิสติกแห่งประเทศไทยวางรูปแบบไว้ให้แต่ละจังหวัดรวมตัวกันจัดตั้ง ชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติกจังหวัดนั้น ถึงแม้จะเป็นแนวทางที่ดีในกันร่วมมือกันเพื่อสร้างความเข้มแข็ง แต่ก็ยังพึ่งตัวเองไม่ได้เต็มที่ โครงสร้างองค์กร คณะกรรมการบริหารชมรม ส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ปกครองบุคคลออทิสติกที่สูงอายุ และมีจำนวนจำกัด ไม่มีใครมาต่อยอดสานงานต่อ ถึงแม้มูลนิธิจะสนับสนุนเรื่องการอบรม จัดองค์ความรู้ลงมาสู่พื้นที่ แต่การรับยังมีข้อจำกัดดังกล่าว

3) ขาดแคลนงบประมาณสนับสนุน เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณ จึงทำให้การขับเคลื่อนภาระงานเพื่อยกระดับในการพัฒนาบุคคลออทิสติกนั้น ไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย เกิดปัญหาซ้ำซ้อนขึ้นมาอีกในเรื่องของการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับโอกาสในการเข้าถึงการให้ความรู้ การพัฒนา และการช่วยเหลือต่างๆ

4) ขาดผู้นำท้องถิ่น เป็นปัญหาหนึ่งที่ทางมูลนิธิออทิสติกแห่งประเทศไทย และชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติกระดับจังหวัด พยายามที่จะแก้ปัญหาตรงนี้ ซึ่งเป็นฝ่ายเสนอโอกาสและทางเลือกให้ โดยการจัดทำกรอบการจัดหางบประมาณเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการประกอบการ สร้างรายได้ให้กับครอบครัวบุคคลออทิสติก ให้บรรลุเป้าหมายในการพึ่งพาตัวเองได้อย่างยั่งยืน โดยต้องสร้างผู้นำที่ได้รับการยอมรับในชุมชนให้เป็นบุคคลต้นแบบในเรื่องนี้

5) ปัญหาด้านระยะทาง ด้วยระยะทางที่ห่างไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชนบทบนพื้นที่สูง เช่นที่ภาคเหนือ การเดินทางมาเพื่อรับบริการตามสิทธิ์ต้องมีปัจจัยหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเงิน เวลา ทำให้ผู้ปกครองบางคนเสียโอกาสสำคัญไป

สอดคล้องกับงานวิจัยกนกวรรณ รัตนศรีสุข และคณะ (2565) กล่าวว่าคือ ผลของการปรับพฤติกรรมเด็กออทิสติกที่มีภาวะสมาธิสั้นโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ พบว่าเด็ก ออทิสติกที่มีภาวะสมาธิสั้นมีความใส่ใจในการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลังจากได้เรียน ด้วยกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์อาจเนื่องมาจากกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นกิจกรรมศิลปะที่มีรูปแบบวิธีการมีความหลากหลาย ทั้งการวาด วาดภาพระบายสี การพิมพ์ การปั้น และการสร้างสรรค์จากวัสดุ มาเป็นสื่อในการกระตุ้นความสนใจ ใส่ใจในการเรียนในทุก ๆ กิจกรรมที่สร้างขึ้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความใส่ใจ ทางด้านการฟัง การมองและการปฏิบัติงาน เนื่องจากกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์นั้น เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องใช้การประสานสัมพันธ์ ของประสาทสัมผัสในหลาย ๆ ด้าน

ทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียน มุ่งความสนใจไปที่การทำงานอยู่ตลอดเวลาของการเรียน โดยผู้เรียนต้องจดจ่ออยู่กับกิจกรรมที่อยู่ตรงหน้าคนเท่านั้น จึงจะสามารถทำงานให้สำเร็จได้

อีกทั้งผลการศึกษานี้สะท้อนถึงสถานการณ์การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองบุคคลออทิสติกในจังหวัดสกลนคร ภายใต้บริบทของมูลนิธิออทิสติกแห่งประเทศไทย ซึ่งมีทั้งโอกาสและข้อจำกัด โดยสามารถอภิปรายผลการวิจัยเชิงประเด็นร่วมกับแนวคิดทางทฤษฎีได้ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

จากผลการวิจัย พบว่าผู้ปกครองจำนวนหนึ่งยังขาดโอกาสและศักยภาพในการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมหรือแนวทางการสนับสนุนบุคคลออทิสติก โดยเฉพาะในระดับนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1977 อ้างถึงใน สุธาวิ กลิ่นอุบล, 2562) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ คือ การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็น การตั้งปัญหา และเสนอแนวทางแก้ไข แต่ในกรณีนี้ การสื่อสารสองทางยังไม่เพียงพอ ทำให้ความต้องการของผู้ปกครองยังไม่ถูกสะท้อนในเชิงนโยบายอย่างแท้จริง

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

แม้ว่าจะพบข้อจำกัดด้านระยะทาง ทุนทรัพยากรและการจัดการเวลา แต่ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความมุ่งมั่นและเสียสละในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การฝึกอบรมหรือการจัดกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติ (Operational Participation) ตรงตามแนวคิดของ Ramos and Fletcher (1982 อ้างถึงใน สุธาวิ กลิ่นอุบล, 2562) ที่เน้นว่า การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือส่งเสริมความรับผิดชอบและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในแง่ของความรู้ การสนับสนุนด้านจิตใจ และการพัฒนาอาชีพ เป็นประเด็นที่มีความเด่นชัดในผลการศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการตอบแทนที่สมเหตุสมผล (Reciprocal Participation) ผู้ปกครองรู้สึกว่ามีคุณค่าและสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 อ้างถึงใน สุธาวิ กลิ่นอุบล, 2562) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันและเป็นเจ้าของกระบวนการพัฒนา

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ด้านนี้ยังคงเป็นจุดอ่อน เนื่องจากการไม่มีการเปิดพื้นที่ให้ผู้ปกครองเข้ามาเสนอความคิดเห็นหลังจบโครงการหรือกิจกรรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งขาดการป้อนกลับ (Feedback Loop) ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ขององค์กร ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่ควรนำไปพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวคิดการประเมินผลเชิงมีส่วนร่วม (Participatory Evaluation)

5) ปัจจัยหนุนเสริมและอุปสรรค

การมีส่วนร่วมได้รับอิทธิพลจากปัจจัยแวดล้อม เช่น ด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) ที่อธิบายว่าบริบทของการมีส่วนร่วม (Contextual Dimensions) คือ ปัจจัยสำคัญในการกำหนดระดับและรูปแบบของการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในพื้นที่ทางไกลที่ขาดโครงสร้างพื้นฐาน และกลุ่มเปราะบางในชนบท

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

7.1 บทสรุป

ชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติกระดับจังหวัด มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาศักยภาพบุคคลออทิสติกและครอบครัวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข สมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และมีพันธกิจ ในการส่งเสริมองค์ความรู้พัฒนาทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ดังนั้นผู้ปกครองที่ส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการของชมรมฯ เปิดใจยอมรับและเต็มใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆที่ทางชมรมฯ จัด จึงให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง อย่างจังหวัดสกลนครซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาครั้งนี้ สามารถที่จะรวบรวมสมาชิก จัดตั้งเป็นกลุ่มประกอบการเพื่อสังคมขึ้นมาได้ ถือว่าเป็นจังหวัดแรกของชมรมฯ ในระดับจังหวัดที่ทำเรื่องนี้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างความสำเร็จนี้ เมื่อเทียบกับจำนวนชมรมฯ ที่มีอยู่ทั่วประเทศ และจำนวนสมาชิกชมรมฯ ที่เข้าถึงกิจกรรมเหล่านี้ ยังเป็นจำนวนที่น้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอรพินทร์ สฟโชคชัย (2538 อ้างถึงใน วนิดา รุ่งโยธิน, 2561) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน มีการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาของรัฐหรือกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ประชาชนสมัครใจเข้าร่วม ทุกคนร่วมรับผลประโยชน์และร่วมลงทุนลงแรงด้วย จึงนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมตามความหมายที่เป็นธรรม และ Reeder (1971 อ้างถึงใน วนิดา รุ่งโยธิน, 2561) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่เปิดโอกาสให้ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อตัวของผู้มีส่วนร่วมเอง ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การค้นหาปัญหา การตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการรับผิดชอบต่าง ๆ และผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลออทิสติกอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้จริงต้องอาศัยการสนับสนุนจากภายนอก โดยเฉพาะด้านความรู้ แรงจูงใจ และทรัพยากรในระดับท้องถิ่น แนวคิดของ Cohen & Uphoff (1980) จึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบริบทของจังหวัดสกลนครได้อย่างเหมาะสม โดยการเน้นกระบวนการตัดสินใจร่วม การมีบทบาทในกิจกรรมของมูลนิธิ และการได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

7.2 ข้อเสนอแนะ

หัวใจสำคัญของการดำรงชีพคือการมีปัจจัยสี่ครบ การมีรายได้เพื่อใช้จ่ายในครอบครัวก็เป็นเรื่องสำคัญจากการศึกษาครั้งนี้ เห็นความต้องการส่วนใหญ่ของผู้ปกครองที่ต้องการรายได้เพิ่ม ประกอบกับชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติกจังหวัดสกลนคร ได้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มผู้ประกอบการเพื่อสังคม ซึ่งตอนนี้จดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมายแล้ว เป็นตัวอย่างหนึ่งของความสำเร็จ ที่พื้นที่อื่นสามารถที่จะร่วมเรียนรู้และขับเคลื่อนไปพร้อมกัน และอีกประเด็นหนึ่ง คือ จากแนวโน้มที่บุคคลออทิสติกของประเทศไทยจะเพิ่มมากขึ้น มูลนิธิบุคคลออทิสติกแห่งประเทศไทยกับเครือข่ายที่มีอยู่ในตอนนี้ อาจจะเพียงพอที่จะแก้ไขและขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายได้เพียงลำพัง หวังว่าทุกคนที่ร่วมใช้ชีวิตในประเทศไทย ต้องช่วยกันเปิดใจว่า เรื่องนี้ควรเป็นวาระแห่งชาติอย่างเป็นรูปธรรมได้โดยเร็ว ไม่ใช่แค่เขียนไว้ในนโยบายเท่านั้น

1) ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณให้แก่ชมรมผู้ปกครองในระดับจังหวัด เพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

- 2) ควรจัดให้มีศูนย์พัฒนาศักยภาพครอบครัวบุคคลออทิสติกในทุกอำเภอ เพื่อกระจายโอกาสการเข้าถึงบริการ
- 3) มูลนิธิออทิสติกไทยควรพัฒนาชุดความรู้และคู่มือการมีส่วนร่วมสำหรับครอบครัวให้เหมาะสมกับระดับการศึกษาและบริบทของแต่ละครอบครัว
- 4) สร้างระบบติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วมของครอบครัว เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาเชิงนโยบายต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2566). รายงานการประเมินองค์การด้านคนพิการ. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ชูศักดิ์ จันทยานนท์. (2566ก). แนวคิดการจัดการออทิสติก: สัมภาษณ์เชิงลึก. กรุงเทพฯ: มูลนิธิออทิสติกไทย.
- ชูศักดิ์ จันทยานนท์. (2566ข). รายงานประจำปีมูลนิธิออทิสติกไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิออทิสติกไทย.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ปฐนัท นิตธิธรรมาสน์. (2562). การพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกโดยใช้เกมกระดานร่วมกับการชี้แนะ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 20(2), 35–45.
- มูลนิธิออทิสติกไทย. (2566). รายงานการดำเนินงานและการพัฒนาศักยภาพบุคคลออทิสติก. กรุงเทพฯ: มูลนิธิออทิสติกไทย.
- วนิดา รุ่งโยธิน. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วรภั จันทยานนท์. (2560). การจัดการวิสาหกิจเพื่อสังคมของกลุ่มออทิสติกไทย. กรุงเทพฯ: สวส.
- ศุภลักษณ์ สืบคำ. (2564). การมีส่วนร่วมของครอบครัวบุคคลออทิสติกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 12(1), 45–59.
- สำนักงานสถิติจังหวัดสกลนคร. (2567). รายงานภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน.
- สุธาวิ กลิ่นอุบล. (2562). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อรพินท์ สฟโชคชัย. (2538). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อินทพร ประจิตร, ชลพร กองคำ, และกาญจนา สุทธิเนียม. (2567). การพัฒนาความสามารถของผู้ปกครองในการปรับพฤติกรรมเด็กออทิสติกโดยการปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยม. วารสารสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระเจ้าพระยา, 18(2), 1–14.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3), 213–235.
- Dunst, C. J., Trivette, C. M., & Deal, A. G. (1988). *Enabling and empowering families: Principles and guidelines for practice*. Cambridge, MA: Brookline Books.

- Ramos, C., & Fletcher, H. (1982). *Community participation and government accountability*. Washington, DC: World Bank.
- Turnbull, A. P., Turnbull, R., Erwin, E. J., & Soodak, L. C. (2006). *Families, professionals, and exceptionality: Positive outcomes through partnerships and trust* (5th ed.). Columbus, OH: Merrill.